

جھوک جگت

(محبوب شاہ دی نذر)

گھڑی گھڑو ہتھ کرے بہوں نہارے بنگ
”سر در قدم یارِ فدا“ وصلِ اہوئی ونگ
”ایں بارِ گراں بود ادا“ آجو تھیو سبھ انگ
رات جنی جو رنگ آراں سے اُکارنیں
(گھڑا اوہ ہتھ کر ٹھلی
ہوں جاچپوس اوسر
سر یار دے قدمیں فدا ہويا
ایہہ ونگ ہی وصل ہے
ایہہ گھنا بھار ہا ادا ہويا
سبھ دیہہ آزاد تھئی
رات جیہناں دا رنگ ہے اوہناں نوں
اُرار ای پار اُتار دیندی ہے قدرت)

شاہِ لطیف دی لکھت ہے سُر سوہنی۔ لوک ریتل لکھتاں گا کے سُنائیاں ویندیاں
نیں۔ سنگیت اوہناں نوں لوکاوی تائیں چُجاون دا وسیلہ تاں ہے ای، اوہناں دی بنتر دا
انگ وی ہے۔ سو لکھت دا سُمھن سمھالن وی سُرراں راہیں ہے۔ لکھت دی باب
بندی وی۔

سُر سوہنی وِج سوہنی دا قصہ نہیں کہتا شاہ لطیف۔ کیہ ہے قصہ؟ سوہنی کنہار دی دھی اے، سوکھے پیر کارگر دی۔ جیہدا مال اُچیریاں گھراں وِج جاندا اے۔ مہینوال مڈھوں چاک پتر نہیں۔ بلخ بخارے دا اُج سوداگر اے۔ دلپوں چوکھا دھن کما دیس پرتدیاں سوہنی نوں ڈٹھاس گجراتے۔ تے اوہدی تک لئی ونجایوس گل کمایا دھن۔ پر سوہنی وی تدوں ای اوہدے ول دھیان کہتا اے جداں اوہ دھن بیٹن ہو اپنی پُرانی ہستی چھوڑ کھلوتا اے۔ سوہنی دا مہینوال نال لاگ پپونوں رڑکيا اے۔ سوہنی نوں جھدے ویاہ ٹوریوس برادری وِج۔ مہینوال وی کڈھیجا اے کنہار گھروں تے فقیر ہو چنانہہ دی کندھی ونج بیٹھا اے۔ روز رات تر کے سوہنی نوں ملن ویندا اے۔

مجھی بھن نال کھڑدا اے۔ پک رات مجھی ناہس ملی۔ پٹ چیر کباب کیتوس۔ سوہنی آکھیا ٹڈھ بھن ایس پارنہپوں آونا۔ میں آوساں اوس پار۔ اوہ گھڑے تے تر کے روز پار پئی چینی۔ ننان نوں شک اے سوہنی تے۔ شک پک تھیا تاں پکے گھڑے دی تھادیں کچا چا دھریوس۔ سوہنی گھڑے دا کچ چاچیا تاں سہی پر اپنے عشق دے پک سر ٹھل پئی۔

شاہ لطیف اتھاؤں جھوتا ہے اپنا سُر۔ ایہہ قصہ تے لوک چروکنا سنی آئے نیں۔ قصے دیاں رمزاں وی چروکنیاں لوک ورتی وِج لکھیاں تے لوک ریت دا انگ بنیاں۔ پر ہر ساودان لکھیار اپنے ویلے نال جوڑ نویاں کریندا اے ایہہ ریتل رمزاں۔ ایہہ لوکائی دتا کم اے اوہدے لئی۔ سو شاہ لطیف سوہنی دی کرنی وچارن بیٹھے نیں خلقت نال۔ سوہنی چنانہہ وِج ٹھل پئی اے کچے گھڑے تے، پار چُناس۔ چنانہہ چڑھی ہوئی اے۔ کپر اے گھنا۔ شاہ جی نیں دی چڑھت وِج سوہنی دی گھال دکھالدے نیں۔ سوہنی نال گل دی کیتی آوندے نیں نالو نال۔ نہیں۔ جاپدا اے سوہنی دی گھال آپ گل پئی کریندی اے خلق نال۔

سوہنی دی ننان چالو ویہار دی مہاندر 1 اے۔ ویاہ چالو ویہار دی کلا دا انگ ہو یا۔
 ننان نوں وارے نہیں جو سوہنی ایس انگ نوں بھنے تے ویہار دی کلا ای کھوچلی ہو
 ونجے۔ دریا اصلوں تے ہے قدرت دی کار۔ جیون وسیلہ۔ پر جیون وسیلے قدرتوں
 وجوگے میل بند ویہار دے ڈھائے چڑھے ہوئے نیں۔ سو قدرت آپ ایہناں وسیلیاں
 دے اندر لہندی اے تے خلق نوں بھچھیندی اے میل بند ویہار دا تروڑ کرن لئی۔
 سوہنی سُنیا ہے قدرت دا سد۔ اوس چاچیا ہے گھڑے دا کچ۔ گھڑا کنہار دے ہتھ
 دی کار اے پر کنہار دے ہتھ ہُن میل بند ویہار دے لیکھے لگ گئے ہوئے نیں۔ سوہنی
 نوں سار تھئی اے جو ہُن گھڑا اوہدا سہائی نہیں۔ ویہار دا رچہ اے۔ ایس سار نے ہی
 پوری ویہار نابرسگھ 2 سوہنی دے لُوں لُوں وِچ ڈھال دتی اے تے اوہ ٹھل پئی
 اے۔ دریا پار کرن دا سرٹ ویہاری ہستی دی موت اے۔ ایہہ موت ہی نوں جیون
 اے، اک ہون ہے پرلے پار دی فقیری نال۔ فقیری نوں ہوند اے۔ قدرت نال
 جوت اے۔ ایہدا مانن مناوون ویہار ساجی ہوند دا مکاء اے:

آ جو تھیو سبھ انگ

(پوری دیہہ آزاد ہوئی)

استھے ایویں اک گویڑ جیہا کھیڈن لگ پیا اے ساڈے نال۔ ”آ جو“ تے ”آزاد“
 ہکا لفظ ای نہیں سنھی تے فارسی وِچ دو روپ کیتی بیٹھا؟ آء جو، آء جا، آء جا، آء
 زاد؟ آء (میں) جد قدرت دی واج ہووے تاں میں جایا ہون قدرت ہون ہے۔ پر
 جد ”میں“ قدرتوں ٹئے وکھرے وجوگے جی دا بھرم بن جاوے تاں اوہدا جایا بھرم جایا
 ہے۔ سوہنی دے ایہہ بول قدرت دی نوں سر یوں جائی ہستی دے بول نیں۔ (ساڈی
 ایہہ گل ایویں کھیڈ کھیال ہے ساڈیاں ساریاں عطائی لکھتاں ہار۔ علماواں نوں بانہاں
 ٹنگن دی کھچل کرن دی لوڑ تے نہیں ہونی چاہیدی پر اوہ علمائی ہی کیہ ہوئی جیہڑی
 1- مہاندر: نمائندہ، رپریزنٹے بُ، پچھان، موہری۔ 2- سگھ: طاقت، سکت۔

بانہاں ٹنگن وِچ ڈھل کرے۔)

رات سوہنی جیہیاں دا لایا رنگ ہے۔ کالا۔ جیہدے وِچ وِیہار دا چٹاک نہیں۔ ایہہ رنگ کھیڈ کھیال ہے جیہنوں کھیڈن نال نویں ہوند بنی اے۔ تے اُرار ہی پارتھی گیا اے۔ ونگ ہتھل ہون دی ہے (فارسی) تے طاقت، وِچ، اختیار وی۔ بے اختیاری اختیار تھی ہے ایہو وصل ہے۔ وِیہاری ہوندنوں تِج کے قدرت نال اِکائی۔

سو سوہنی دی کرنی ملّ وِیہارنوں اُتھلّن دا نشانہ دھریندی اے خلقت موہرے۔ ملّ وِیہار ہے کیہ۔ کتاں دی ونڈ نے بندیاں نوں دونہ میلاں وِچ ونڈ دتا۔ کرن ہار میل تے کرنی دا پھل سانھن ہار میل۔ سانھن ہار حاکم ہوئے تے کرن ہار اِوہین۔ رِزق دی اُگاس تے سہیڑ ملاپ دا سومانہ رہی وِج وِج دا بھوگ بن گئی۔ گھنے رُوپ وٹائے نیں ملّ وِیہار۔ پر ایہدے تروڑ دی آس پیاس وی خلق دے اندر ٹلدی دھڑکدی آئی اے مڈھوں۔ نویوں نویں اُتھلّویں سُر تے سار دے اِیر اِلیکدی۔ سُر تے جوڑ بن دلاں دے اندر گھر کریندی۔ وِیہر بن پڑاں وِچ لہندی۔ اِک پڑ شاہ لطیف دے ویکھدیاں وی لگا۔ شاہ جی 1690 وِچ جمے۔ آپ دی چڑھدی جوانی ویلے اِک سوجھوان فقیر صوفی شاہ عنایت تے اوہناں دیاں سنگیاں بھوئیں بھانڈا سانجھا چا کیتا۔ وکھو وکھ مالکی والا ورتارا مُکا واہی سانجھی کر لئی۔ ایہہ نویں ورت تھواؤں تھائیں ہُن لگی۔ شاہ عنایت دی جھوکوں باہر وی راہکاں واہکاں دا اُلا ر ایہدے ول ہون لگا تاں مالک وڈیریاں وِچ گھنی چنٹا ڈکھ پئی۔ اوہناں رل لشکر جوڑیا۔ مغل بادشاہ فرخ سیرنوں ونگار یونیں۔ صوبیدار دلیوں حکم گھدا تے مالک وڈیر لشکر نال رل جھوک نوں گھیرا گھتھیس۔ جھوک والیاں دوالے کھائی کھٹ لئی آہی۔ اوہناں راتیں نکل وڈیر فوج نوں سٹ پھٹ لا چھائیں مائیں ہو وینا۔ کنیں مہینے لنگھے۔ اِک تھک وڈیریاں پھل کھیڈیا۔ قران دا جھنڈا چا شاہ عنایت نوں صلح کیجے اپنے ڈیرے سد یونیں۔ اوٹھوں ہتھ

کڑی لاٹھھے بندی خانے چا سٹیونیں۔ ٹل لایونیں شاہ عنایت نوں لہر ٹھپ دین تے
راضی کرن لئی۔ اوہ نہ منے تاں 7 جنوری 1718 نوں اوہناں نوں قتل چا کیتونیں تے
جھوک وچ قلام۔

شاہ لطیف جاں سوہنی نوں دریا وچ بھلدا یاں دکھایا تاں سندھی جوڑ وچ اک فارسی
شعروں بول پیا اے۔ پورا شعر ایہہ ہے۔

سَر در قدم یار فدا تُد چہ بجا تُد
ایں بار گراں بُد ادا تُد چہ بجا تُد
(سَر یار دے قدمیں فدا تھیا بھلا ہویا
ایہہ گھنا بھار ہا ادا تھیا بھلا ہویا)

ریت ہے جو ایہہ فارسی شعر شاہ عنایت دا ہے۔ شہیدی ویلے اوہناں دی زبان
تے ایہا شعر ہا۔ ایس سینئر راہیں شاہ لطیف سوہنی دی کرنی نوں ویہار نابہر عاشقی دی
رمز بنایا ہے۔ جھوک وان عاشق نیں۔ اوہناں بھونیں بھانڈا سا بھلا کر گل نال اک
ہوون دے راہے پیر پایا ہے۔ اوہ ملن ویہارا کپڑ جھاگ اپنے تہ ست وچ لین ہو
مر چوے نیں۔ اپنی کرنی دی پوہ 1 ای اوہناں دی سار بنی اے۔ اپنی سار دا مانن ہی
محبوب نال، گل نال، اک ہوون دا راہ تھیا اے۔

گل اکائی والی وچار لیہہ جیہوں شاہ عنایت کرنی وچ ڈھالیا اے، دسندی اے جو
ہر ہوند دوجی نال اک تہ ہے اصلوں۔ دوج اصل دی نہیں صورت دی اے۔ ایہہ
دوج وسیلہ ہے ہونداں وچ اندرلی اکائی نوں مانن دی اروک تاگھ جگان دا۔ دوج
وکھرپ دی نہیں ملاپ دی سَر دل ہے، ایہہ سُر ت سار بندہ جُون نے اپنی وار وچوں
لدھی ہے۔ وار نے اک ہتھ نال کم ونڈ سَر اُسری میل بندی راہیں وکھرپ دا بھرم بھلاوا
دھمایا تے دوجے ہتھ نال اوس بھرم بھلاوے دے تروڑ دی سوجھ جگائی۔ ہیر سوہنی تے

1- پوہ: اثر۔

سستی دیاں کہانیاں رمز بنیاں ایس سوجھ دے جاگن دی۔ سوجھ نوں کرنی بناون دی۔
 شاہ عنایت دی جھوک دا ویہار کوئی نویکی واپر نہ آہی۔ ایہہ گجھ اُبھریا وکھالا ہا
 بندے دے اندر چراں توں سردی پلیدی رتجھ دا۔ ملن ویہار نوں ایہہ رتجھ اصلوں
 وارے نہیں۔ ایہدا اُبھر کے ورتن بن ورتن ملن ویہار دی موت اے۔ سوٹل لاودنا ہے
 ملن ویہار ایس رتجھ نوں گجھ ہور بنا وکھاون لئی۔ اصلے دے اُلٹاء وچ ڈھالن لئی۔ ملن
 ویہار دی ساری رہیت ایہو ٹل ہے۔ پر دبدی جھوندی ایہہ رتجھ اچیتی اُبھر وی
 کھلوندی اے۔ جھوک وی اچہا اُبھار ہے۔ ایہہ اگول نویں رکت دی آس بھروس
 بن سندھ دی فقر شعر ریت وچ رس گیا۔ تے ایہدا چیتا فقیری جوڑکاراں دی چتار 1 بن
 خلقت نوں بوہڑیا۔

جھوک گدر نہیں گئی رت حاضر ہے۔

سندھی فقر جوڑ ریت وچ کدھرے تے جھوک دی سدھی گین ہے جیویں بیدل
 فقیر وچ:

پُر جھے مام کوں صوفی بے سر شاہی طبل و جاون دی

تے کدھرے جھوک رمز رس وچ رتجھ سیتراں پئی کریندی اے جیویں سُر سوہنی
 وچ۔ جھوک دی چتار شاعراں تے سُنیراں نوں ایلیدی اے۔ اپنے آل دوالے دُور
 نیڑے ہور اچھے اُبھاراں دی سُوہ رکھو۔ راوی دے کنار وی عین او سے ویلے اک
 جھوک اُبھری ایہہ راوی دے کناروں ورتجی نانکی اکائی لہر دا اُبھار ہا۔ حاضر ویہار دے
 راج رجواڑیاں نے آتے اُپرتی مغل شاہی نے دو صدیاں داء دھاویاں نال ایس اُبھار
 نوں دبائی رکھن دا آہر کیتا۔ پر ایہہ اُبھار نہ ٹلیا۔ ستارھویں صدی دے اخیر لے پاء
 گوبند سنگھ نانکی لہر دے اگوان آہے۔ 1708 وچ (شاہ عنایت توں دہ ورھے پہلوں)
 اوہ تے ویہاری حاکمی دے داء دھاویاں پاروں جہانوں ٹر گئے پر اوہناں دی اگوانی
 1۔ چتار: خیال، تخیل، اے چینیش۔

وچ آئے لہر اُبھار نے راہِ کال کیراں نوں اِک اُتھل کار جُوت وچ جوڑ کھلہاریا۔
 اٹھارویں صدی دے دُوجے ادھ وچ لہر دی شکل کیویں وئی تے ایہہ آپ اپنا تروڑ
 کیویں بن گئی۔ ایہہ وکھری کہانی اے۔ اتھے اساں ایس لہر دے گوہند سَنکھی اُبھار
 دے جھوک اُبھار نال جوڑ دی گل کرنی اے تھوڑی جیہی۔

شاہ لطیف دا پورا کلام جُویا ہے شاہ دے رسالے (شاہ جو رسالو) وچ۔ نبی بخش
 بلوچ دے سو دھے رسالے دے انت وچ کجھ شاعری سرائیکی وچ وی ہے۔ کجھ ہندی
 وچ وی۔ ”سُر پیراگ ہندی“ وچ دو دوہڑے گرو گوہند نوں چتار دے نیں:

گرو گوہند دونوں کھڑے میں کس کے لاگوں پاؤں
 ہم بلہاری اُس گرو کے جس گوہند بتایا ناؤں
 گرو گوہند دوہیں کھڑے پاگیں لگاں میں کانہہ
 میں واری تِس گرو کے جس گوہند ملایا مانہہ

سودھ کار دی پرچول ایہہ ہے جو سرائیکی تے ہندی کلام شاہ لطیف دا نہیں۔
 (سودھ کار ایہنوں رسالے دا کلام آکھیا ہے۔) نہ سہی۔ پر رسالے وچ ایہناں دوہڑیاں
 دا آون ایہہ تاں دسیندا ہے جو رسالہ جوڑن ویلے گرو گوہند دا ناں شاہ لطیف دے کم
 وچ رکھن کوئی اوپری گل نہ آہی جوڑن والیاں تے سُنیراں لئی۔

شاہ لطیف 1752 وچ گذر گئے۔ سچل سرمست (1739-1827) نے اپنے شاگرد
 شاعر یوسف دا ناں نانک یوسف کر دتا، اوہدا علم عمل تے گُن وکھ کے۔ نانک یوسف
 دی اپنیاں کافیاں وچ گرو گوہند نوں چتار دے نیں۔

گرو گوہند توں بلہاری بس گیان بتایو واہ وا
 گر کا جاما رنگ رنگ ناما
 آندا پوش نواں نوراما

پائی گرمکھ پرکھ اُتاری

میرومن پرچانیو واہ وا

ایہہ وی ٹھیک اے جو نانک یوسف دے گز و گوہند سچل ای نیں۔ پر اپنے مرشدنوں
گرو گوہند داناں دیوں ہی اوہ گل ہے جیہدے ول اساں دھیان پئے کراونے آں۔
سچل ہوراں اپنے کلام وچ کنیں واری راوی ول سینتر کیتی اے۔

رہنا راوی دے کنار، رانجھو نال بہنا

ملتان نالوں وی لکھی اے راوی کنیں صدیاں، لگدی ہندی جیوس سبھا ہائیں دا
جدوں آزاد آہیاں۔ تاں ای گنج بخش بھویری لہورنوں ملتان مضافات وچ گنیا نیں۔
اورنگ زیب دے ویلے گزٹیزر سددا اے دو ترے میل تے آہی راوی ملتانوں۔ سو
راوی دا کنار ملتان تے ہویا ای۔ پر سچل دی سینتر وچ کوئی ہور گل پئی دسدی اے۔
ہیرنوں چنانہہ دی راٹھا چار وسوں چھوڑ راوی دے کنارے اُبھردی نویں اُتھن لہر وچ
رلن دی تاگھ ہے۔ اوہدے لئی ایہو رانجھو نال بہن ہے۔ نانک یوسف دی تھاؤں
تھائیں راوی والی رمز الیدے نیں:

- ونج کے رہسوں راج ماہی دے لنگھ کے راوی دے کنارے

- چلو چلو سیاں رانجھن یار ویکھو آیا راوی کنوں کروت حال کیا

- شاہی چھوڑ تخت ہزارا آ کر ملبوس راوی دا کنارا

نانکی لہرنال سندھ وسیندے ایہناں جوڑکاراں دا جوڑ ایس پاروں ہے جو نانکی لہر
تے جھوک لہر دات اکو ہے۔ میل ونڈ دا مکاء تے سانجھ ورتن راہیں گل اکائی دا مانن۔
1521 وچ نانک نے راوی دی سبھی کنڈھی اُتے اک جھوک اُساری کرتارپور۔ رہندا
جیوں اوہناں ایس جھوک نوں سانجھ ورتن دا سوما بناون وچ لایا۔ نانک دالنگر رزق دی
سانجھ دا نشان اے، اُنج تے ونڈ دی سانجھ دا۔

آد سچ جگاد سچ

ہے بھی سچ نانک

ہوسی بھی سچ

آد ہے مڈھ، پوند-جگاد ہے جگ دی جھوت 1، ویلے دی- پر آد تے لین اے
دتا گھنن- آد کھاون وی اے، خوراک، رزق- آد آہر وڈن وی ہے، بولن لگ پون
وی- تے جگ ہويا جوڑی بنن- سو جگاد ہويا گھنن لئی جُون، دتا گھنن لئی بانہیں
جوڑن- رزق بھالن اُپچاون لئی اِکسُر تھيون- نہیں؟ نال ای عُلماواں دی ٹوک آئی
اے- ”ہوش کروا وئے- ڈکشنری نہیں کول تے منگ لئو کسے کولوں- زیر زبر دا فرق نہیں
پیا وسدا آد تے آد وِچ؟ جاؤ نظر ٹیٹ کرواؤ- تے اسان ایہو ای آکھ سکے آں-
سرکار مٹی پاؤ ایویں کھیڈے لگے ہوئے آں- بال جو ہوئے- عُلما مٹی تے پاوندے
نیں پر کسے گل نال ای- اوہ گل کیہ اے- چلو چھڈو مٹی پاؤ-

پر ایہہ سچ کیہ ہے- سنسکرت دے عالم ڈاکٹر صاحب سنگھ گربانی دی سمجھاونی لکھی- اوہ
دسیندے نیں جو لفظ ”سچ“ دا مول ہے ”اس“- ”اس“ ہون ہے، ہوند وِچ آون ہے-
تے ”اس“ ہتھوں چھڈن وی اے، ہتھ آئی شے دان کرن- صاحب سنگھ ہوراں جوڑیا
نہیں دونہاں ”اساں“ نوں- پر دوئے ”اس“ مل کے آکھدے نیں جو ہتھ آئی شے دا
چھوڑن، دان کرن ای ہوند وِچ آون ہے- ایہو آکھیا ہے نانک- ایہہ مڈھ ہے نانک
دی آکھنی دا- ایہہ مڈھ اوہدی پوری لکھت وِچ گھل رچ نسر دا تے رنگ لاوندا
اے-

رزق اُپچاون لئی جُوت سارن تے اُپچائے رزق نوں پوری جُوت وِچ سانجھا کرن
ای ہون اے- دان ورتن ای جیون اے- ایہہ ورتن درتتے تاں ای حیاتی تُردی اے-
جے آد جگاد سچ نہیں جیوکا کماون دا آہر جیاں نوں جوڑیندا نہیں وکھو وکھ کریندا
1- جھوت: شروع، آغاز-

اے۔ کمایا جیوکارى اِک اِکلے جى دى مل اے تاں جیوکارى کماون دا آهر جیون نہیں موت اے۔

هون نہیں ان هون اے۔ دان ورتن 1 اى جیون ہاتے ہے تے هوسى وى۔
ڈاکٹر صاحب سنگھ دا علم اوہناں نوں سچ دے مَول تائیں تے گھن آيا۔ پراگے
بھہ ہاريتل دهرم دا۔ اوہ بھہ اُلگھن اوہناں دے وس نہ ہا۔ نہ هور عالماں دے (ہُن
تے ہماڑ جاہلاں دے وس وى کوئى نہیں رہا)۔ خبرے جے اوہ ”اس“ دى دوج
مکيدے تاں آد جُگاد دى زیر زبر دا بھيت وى کھول دکھيدے۔ تے سچ نوں جیون
وسن دى وار توں باہرا ريتل دهرى تت بناون دى لوڑ نہ میں پوندى۔ خبرے۔ چلو اسیں
ايس لڑى دے گجھ هور جوڑ پڑھينے آں۔

سوچے سوچ نہ هووئى جے سوچى لکھ وار

چُپے چُپ نہ هووئى جے لائے رہا لو تار

سوچ اتھے وچار نہیں پاكى اے اشان۔ (ايہہ وى صاحب سنگھ هوراں دا اى ديا
ہے) لکھ وارى پئے دھاؤ دھوو پاک پانیاں نال پاكى نہیں آسكى۔ چُپ دا مراقبہ
کيتياں اندر دا چين نہیں لبھدا، من دى مونجھ تے چننا نہیں مکدى۔ لکھ سادھياں لاؤ
تے يوگ دھياؤ پئے۔ ديہہ دى پاكى تے من دا سچ جیوکارى 2 کماون کھاون دے کرم
وچوں اى آسكىے نیں۔ جیہڑا کھاون دوجیاں نوں بھکھ ننگ دى مجبورى دے کے
مدا اے اوہ اپنے نال دوجیاں ولوں شک سہنسا وى لياوندا اے تے اپنى آندى دے
تھرون دا دھڑکو وى تے آندى نوں لگاتار ودھائى آون دى لوڑ وى۔ اوہ من وچ دوش
دى پليتى والا چور وى ليا بہاوندا اے۔ سو پليتى تے بے چينى مل وان سرت دے
اُلکھويس انگ بن ويندے نیں۔ ريتل پيتریاں والے اُپرالے ايہناں دا اُپاء نہیں کر
سكىے۔

1- ورتن: رزق ويہار، معيشت، اکانوى۔ 2- جیوکارى: روزى، جیون لئى لوڑيندا رزق، سسٹے نئس۔

بھکھیا بھکھ نہ اُتری جے بٹھا پُریا بھار

سہس سیانپا لکھ ہوئے تے اک نہ چلے نال

بھکھ (لاچ) تے مول اے جیو کے دی اسانجھ دا۔ رزق دی اپدھری وٹ لالچ
پاروں ای تے تے لالچ اوہدے پاروں۔ جد لالچ ای رزق اُپاون دے آہر دی
جڑتھی ونجے تاں پھل پھل دی لالچ دا ای رُپ سُرُپ ہونے ہوئے۔ تے ایہہ
رُپ سُرُپ ای لالچ دے بے انت پسار دے بی بن تن من وچ گڈیونے ہوئے۔
سیانپاں کیہ کرن جد تاں لالچ دی جڑ نہ پٹھیجے۔ سیانپاں سگوں آپ بھرم بن ویندیاں
نیں اُن ورتی چنگیائی دا۔ تے سیانپاں دے دکھاوے دا لالچ ہو یا وی مینا۔
پُریا بھار تھنن ہے ساری وسوں دی پوری کیتی اپنے پیٹے پاون۔ ملن دی جائی
سُرت روگ دے ودھاء نوں ای اُپا بنا دکھیدی اے۔ ہور کرے وی کیہ اوہ۔

کو سچیارا ہوئے کو کوڑے تے پال

حکم رجاں چلنا ناک لکھیا نال

سچیارا سچ آلیہ ہے سچ دا گھر (ڈاکٹر صاحب سنگھ دی دس) جی جی سچیارا تاں ای
ہو سکدا جے پوری ورتن سچ دا گھر ہووے۔ اوہ ورتن جیہدا تے ست ای دان ہے۔ ہتھ
وچ پھرن ہے ای ہتھوں چھڈن لئی۔ ایہو اصل ہوند ہے۔ پر ایس ویلے اہوند ہوند بنی
بیٹھی اے۔ ہتھ کھوہ چھ کے چھن دا وسیلہ نیں دان دا نہیں۔ ملن پال بنی کھلوتی اے۔
پال کندھ ہے، پڑا (جیویں ڈاکٹر صاحب سنگھ دسیندے نیں) پر پال قطار وی اے،
پر بندھ۔ پال پالن پکاون وی اے۔ ایس کوڑ پال دا تروٹن تے دان و بہار دا سارن
اکو ای کم اے۔ ایس کم تے لگن قدرت دے حکم تے چلن ہے۔ حکم قدرت دا ورتارا
ہے فرمان نہیں۔ ”حکم نہ کہیا جائی“۔ قدرت آپ سچیارا ہے۔ گھنن تے دانن ای
قدرت دی ہوند اے۔ پر قدرت جیون ہون دی وار توں باہرا کوئی تے نہیں۔ اوہ جیون

دی وار دے وِچ اے۔ اوہ آپ جیون دی سرجنہار وی اے تے سرجنہار وی۔
 حکم لفظ جُگاں توں ملوانی دے دھرو نال جُویا آیا اے۔ ناکہ نے حکم لفظ نوں
 اوہدے چاؤ ارتھاں دا اُلٹا بنا دتا اے۔
 سو راوی دے کنارے ورتیندا لنگر کوئی ریتل سخاوت نہیں۔ جگت سچارا وساون دا
 ڈھو اے۔

انیسویں صدی دے دوجے ادھے ناکہ لہر دے جھون مگروں مل وِہاری نیتی دے
 پرچھوویں پٹھ لنگر ورتن دا تت ہوون دی تھاویں اک دھارمک رسم بن گیا۔ (گوبند
 سنگھ وی چڑیاں کولوں باج تڑاون دی تے بادشاہی غریباں نوں دیون دی گل ای نہیں
 کہیتی۔ پورا جیون ایس گل نوں ورتارا بناون دے جتن ناویں لا دتا۔
 راوی دے کنارے وی اوس ویلے اک شاہ عنایت ہے نیں۔ گل اکائی دی وچار لیہہ
 نوں ورتن بناون دے متے پاروں اپنے دیس قصوروں کڈھیجے تے لہور آ بیٹھے نیں۔
 اوہناں دے مرید بکھے شاہ (1680-1757) شاہ لطیف دے ہاں آہے۔ ناکہ یوسف
 دے بول نیں:

شاہ عنایت عالی عارف بکھے شاہ دا والی

پارس پتھر نال گھسیںدا

بکھے شاہ وی گوبند سنگھی اُبھار تے جھوک اُبھار ڈٹھا، ایہناں اُبھاراں نال مُغل
 شاہی دا ٹاکرا وی۔ آپ اپنی لکھ کرنی تے کر لکھنی نال خلق وِہر دی سیاست دے دُھر جا
 کھلوتے۔ بکھے شاہی کافیاں وِچ ناکہ لہر دے گوبند سنگھ توں پہلے اگوان تیغ بہادر دی
 گل ایویں نہیں آئی:

کتے چور ہو کدھرے قاضی ہو، کتے منبر تے بہہ و عظمیٰ ہو

کتے تیغ بہادر غازی ہو، آپے اپنا کٹک چڑھائی دا

ہُن کس تھیں آپ چھپائی دا
 کہوں تیغ بہادر غازی ہو، آپ اپنا پتھ بنایا ہے
 پایا ہے کجھ پایا ہے، تیں آپ سروپ وٹایا ہے
 تیغ بہادر 1675 وچ دلی اورنگزیب دے حکم تے قتل تھئے۔

”تیں“ قدرت ہے۔ بے ناں بے صورت۔ ایہہ رلت نال، ساٹجھے کار نال، ناں
 صورت بن ویندی اے۔ رلت نال واء پانی بھوئیں تھیندی اے۔ جناور جُون تھیندی
 اے۔ وار بناوندی اے تے آپ وی وار بن رُوپ وٹیندی اے۔ گل اکائی وچار لیہہ
 والے سوچھوان وٹدیاں رُوپاں نوں گوکھدے نیں اوہناں دا آپسی لاگ پرکھدے نیں۔
 کافیاں وچ تیغ بہادر حاضر وار وچ قدرت دا سروپ ہے۔ جیہنوں قاضیاں و عظیاں دا
 وپہاری رُوپ سیاندا نہیں۔ بکھے شاہی کافیاں دی بتر رنگ ہے۔ گل اکائی والی سوچ
 رنگ کھیڈ کے خلقت نوں وار دا پندھ سچھاوندی اے۔

راوی دے کنار تے سچل بکھے شاہ نوں ویکھدے نیں تے اوہناں نوں ایس وچار
 لیہہ لگ رُے شہیداں عاشقاں وچ گندے نیں۔ منصور شمس عطار دی لڑی وچ۔ سچل
 دی اک کافی وچ بکھے شاہ تے جھوک والے شاہ عنایت اکٹھے وی آئے نیں:

جی آئیں بھلی آئیں توں
 کنہہ منزل موں پہنچائیں توں
 بکھے شاہ کھے (توں) ذبح کرایائی
 عنایت میں (وچ) میدان مرائیائی

بکھے شاہ اپنے مرشد شاہ عنایت دے عشق نوں جیویں مانیا ہے تے جیویں ایس
 عشق نوں اپنی وپہار اُتھلی سرت سار دا سوما بنایا ہے۔ اوس توں راوی تے سندھ والے
 عنایت اک ہوئے جا پدے نیں۔ دو تے اوہ ہن وی نہیں۔

اک ٹکتے یار پڑھایا ہے

ع غ دی ہکا صورت

ٹکتے شور مچایا ہے

بُھا شوہ دی ذات نہ کائی

میں عنایت پایا ہے

سو راوی دے کنار دی جوڑ کاری تے سندھ دے کنار دی جوڑ کاری کیوں سر
تے سر جوڑیندیاں میں تے کیوں- ایہہ گل وارکاراں نہ گولی نہ پھرولی- بولیاں جوہاں
جاتاں نسلاں مذہباں دے ملن دیہار ساہجے سمھالے پاڑ گل اِکائی والی لوک ریت
دے ویہار نابر جوڑکاراں سو جھواناں نوں بندھے سنگوڑ دے نہیں- سگوں کھولدے تے
اصلوں نیڑے کر بندے میں- وارکار جے ایہہ کھل نیڑ گولن، ہند سندھ وچ ای نہیں
سارے جہان دی وار وچ، تاں متے وارکاری دا رنگ وی وٹے تے وار دی پڑھت دا
وی- تے وار دی نورنگی پڑھت وار نوں نویاں کرن وچ تھہ پوائے-

جھوک والے شاہ عنایت صوفی عنایت کر کے جانے پچھانے جاندے میں- بیدل
اوہناں نوں صوفی بے سر آکھیا اے:

پُد جھے مام گوں صوفی بے سر شاہی طبل و جاوان دی

(سانجھ ورتن والے لوک راج دا طبل و جاوان دی مام (رمز) نوں صوفی بے سر

سمجھدا اے- ایہہ مام خلقت دی گجھی طاقت ہے-)

”بے سر“ والی اِن دے چچھے وی اِک لوک ریت ہے- شاہ عنایت دا قتل 1718

وچ ہويا- سر لاه کے دلی ٹور یونیں- لوک ریت مٹی جو لتھے سر وچوں سارا راہ عشق

کلام پیا بولیا اے- ایس کلام نوں سہیڑ جنگ 1 بنائی گئی- ”مثنوی بے سر“ اوہاناں پیا-

صوفی لفظ وی جدوں وی جتھوں وی ٹریا، یونانی سوفٹاں وچوں یا عربی اصحابِ صُفہ

1- جنگ: اکٹھ، مجموعہ، کوئیشن-

وچوں، ایہہ گل اکائی دیاں وچارواناں دے ناں نال جُودا گیا پر عاشقاں دے ناں نال
 وِلا ای لگا۔ شاہ عنایت اوہناں وِریاں وچوں نیں۔ عام تے عاشقِ علمائی بندِ صوفیاں
 نوں ملوانیاں پنڈتاں وِچ ای رکھیندے آئے نیں۔ مادھو لال حسین دے بول ”عملاں
 اُپر ہوگ نیڑا کیا صوفی کیا بھنگی“ وِچ ایہو ای سینتر اے۔

ہویا ایہہ ایس پاروں جو گل اکائی دی وچار لیہہ سلسلے بندی وِچ بچھ کے نرا کتابی
 علم بندی گئی، سلسلے بند رسم ریت وِچ گنھ تل سنگھنا کیتا علم۔ کرنیوں وِجو گیا۔ مل
 وِیہاری کار مختاراں دا اٹل ایہو ای اے جو وچار لیہہ نوں کرنی نہ بن دتا جاوے۔ صوفی
 عالم سرکاری درباری تھاپڑ نال وِجن گن۔ گل اکائی والی شاعری دا مشغولہ پیا ہووے گھر
 گھر۔ اوہدے اُتے حال دھملاں پین پیاں۔ نویں سو نویں صوفی بینڈ وِجن تے جواناں
 نوں امریکی حال کھڈاون۔ گل اکائی علم دے لکھت توہرے بنائے جاوے۔ خلقت جس
 وِیہار وِچ جیوندی مردی اے پئی اوہوں گل اکائی والی پرچول اگے دھر کے اُتھلن دی
 تے اوہدی جائیں گل اکائی سر اُساریا نوں وِیہار آئن دی گل ای گوا دتی جاوے۔
 وِجوگ بھرے لکھت توہرے پڑھیاراں دے مونہہ اگے بٹھ دتے جاوے۔ ایہناں نوں
 بناوے نہادوں والے ولیاں دیاں ٹوپیاں پاشنی مشائخی دیاں تختاں اُتے چڑھی آون
 تے ڈاکٹری دے جے پائونیورسٹیاں وِچ وڑی آون۔ تے خلقت نوں جوہ کے مل
 وِیہار دا گھوہ گڑوائی آون۔ گل اکائی دا وچار سردا ای تاں اے جے اوہ رزق وِیہار
 بے، واہ ورتن بے، رہریت بے۔ جیویں جھوکاں وِچ بنیا۔ پر بے کیویں جے رزق
 وسیلے اک میل دے قبضے وِچ ہوون۔ تے قبضے وچوں نکلن کیویں جے خلق ایس کم لئی
 جُو کے اُٹھ نہ کھلووے جیویں جھوکاں وِچ اُٹھی۔ خلق نوں جُو اُٹھن جوگا نہ ہوون دین
 لئی وِیہاری آگو تے اوہناں دے سوجھوان رنگا رنگ دے پاڑ ورتیندے نیں لوکائی
 نوں۔ رنگا رنگ دیاں بندیاں۔ نسل بندی جوہ بندی قوم بندی بولی بندی تے ہور

گھنیاں۔ مذہب بندی وی ایہناں پاڑاں وچوں ای اے۔ جے ایہہ بھکھ بھڑ کے تے ایہدا سیک مل ویہاری حاکی نوں لگن لگے تاں ویہاری سو جھوان صوفی کوک دیاں گلاسیاں تیار کروا کے بزار وچ رکھیندے نیں۔ نال ای ایہہ سو جھوان اپنے لاپے دے ڈنڈے اُتے وجوگے صوف دی ٹاکی بنھ کے جھنڈا بنیندے نیں تے مل ویہار دے بلدے ریتر نوں جتھے کیر پیر چھالیو چھالی نیں، وجوگے صوف دی امن شانتی دا ترؤکا کر کے ٹھنڈی سڑک بنا دکھاون دا ٹل لائی آوندے نیں۔

مُلّ سودھے صوفیاء نوں دھڑکا ہے صوفی عنایت دے اُٹھ کھلون دا، باہروں وی تے اپنے اندروں وی۔

جر تر تیکھ توار ون ٹن وائی ہیکڑی

سبھے ای شے تھیا سوری سزاوار

ہمہ منصور ہزار کیہڑا چاڑھیو چاڑھیں

سمندراں دا کندھیاں تے گونجدا تر کھاسد، رُکھاں تے ٹہنیاں وچ گویندا گاؤن اک سُر نیں۔ سو ایس حساب سبھ شے سولی چاڑھن جوگی ہوئی پئی اے۔ ہزاراں منصور اُٹھ کھلے نیں بلبلان دے بولاں وچوں وی منصور وی واج پیا آوندائے۔ کیہنوں کیہنوں چڑھاونا جے سولی۔ (”ہزار“ دہ سو وی اے تے بلبل وی۔)

سبھت پیچار پرین جی سبھت ہوت حضور

مُلک مرؤیوئی منصور گہی گہندا نیں کیترا

ہر جا پریم دی گل چھڑی پئی اے۔ سبھ ہوت حضور نیں۔ گل خلقت منصور ہو جڑو اُٹھی اے۔ کتنے کوہسو ٹساں۔ (ہوت پنوں تے ہے ای جو شاہی چھوڑ کیر محبوب نال ملیا اے۔ ہوت ”ہوون“ وی اے، ویہاری ہستی لاہ کے تت ست نال اک ہوون۔) ایہہ شاہ لطیف دے بول نیں سُر سوہنی وچوں۔ تے نال اوہناں نوں سمجھن دا ترلا

جو ساتھوں سر یا۔

لیکھ وچ آئے کجھ لفظ:

جوڑ: شعر، شاعری۔

جوڑکار: شاعر۔

وار: تاریخ، ہسٹری۔

وارکار: مورخ، ہسٹورین، تاریخ دان۔

میل: طبقہ، کلاس۔

کیر: کاما، ورکر۔
